

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 351.82:658](477)

СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ: РОЛЬ ДЕРЖАВИ

Н. С. Криштоф,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри управління національним господарством та економічної політики, Національна академія державного управління при Президентові України

Стаття присвячена проблемним питанням державної політики сприяння розвитку малого та середнього підприємництва в Україні в сучасних умовах. Наголошено, що держава, сприяючи розвитку малого та середнього підприємництва, покликана забезпечувати захист прав та всебічну підтримку (юридичну, інформаційно-комунікаційну, консультативну, освітню, аналітичну, фінансову, ресурсну), адже це впливає як на умови здійснення підприємницької діяльності, так і на рівень конкурентоспроможності її суб'єктів.

Обґрунтовується виокремлення таких державних механізмів сприяння розвитку малого та середнього підприємництва, як правові, економічні, соціальні, психологічні, організаційні. Доведено, що першочерговими завданнями державної політики сприяння розвитку малого та середнього підприємництва є радикальне зменшення можливостей для корупції, суттєве зниження податкового тиску, відновлення довіри між державою та бізнесом.

Ключові слова: розвиток малого та середнього підприємництва, сприяння, підтримка, захист, державна політика, механізми.

N. S. Kryshchuk,

Ph.D in Public Administration, Associated Professor of National Economy and Economic Policy Chair, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

PROMOTION OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS IN UKRAINE: THE ROLE OF THE STATE

The article is devoted to current issues of public policy to promote small and medium enterprises in Ukraine in modern conditions. It is emphasized that the duty of the state is to promote the development of small and medium businesses, to protect the rights and to provide a comprehensive support for business entities (legal, information and communication, counseling, educational, analytical, financial, resource). This affects both the conditions of entrepreneurial activity and the competitiveness of its subjects.

Following state mechanisms to promote small and medium enterprises are highlighted: legal, economic, social, psychological and organizational.

Priorities of the state policy to promote small and medium enterprises are proved: radical reduction of opportunities for corruption, significant reduction of tax pressure, restoring confidence between the state and business.

Key words: development of small and medium-sized enterprises, assistance, support, protection, public policy, mechanisms.

Н. С. Крыштоф,

кандидат наук государственного управления, доцент кафедры управления национальным хозяйством и экономической политики, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

СОДЕЙСТВИЕ РАЗВИТИЮ МАЛОГО И СРЕДНЕГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ: РОЛЬ ГОСУДАРСТВА

Статья посвящена проблемным вопросам государственной политики содействия развитию малого и среднего предпринимательства в Украине в современных условиях. Отмечается, что государство, способствуя развитию малого и среднего предпринимательства, призвано обеспечивать защиту прав и всестороннюю поддержку (юридическую, информационно-коммуникационную, консультативную, образовательную, аналитическую, финансовую, ресурсную), поскольку это влияет как на условия осуществления предпринимательской деятельности, так и на уровень конкурентоспособности ее субъектов.

Обосновывается выделение таких государственных механизмов содействия развитию малого и среднего предпринимательства, как правовые, экономические, социальные, психологические и организационные. Доказано, что первоочередными задачами государственной политики содействия развитию малого и среднего предпринимательства является радикальное уменьшение возможностей для коррупции, существенное снижение налогового давления, восстановление доверия между государством и бизнесом.

Ключевые слова: развитие малого и среднего предпринимательства, содействие, поддержка, защита, государственная политика, механизмы.

© Криштоф Н. С., 2017

Постановка проблеми. В Україні більшість підприємств належать до категорії малих і середніх; сектор малого та середнього підприємництва (МСП) включає також фізичних осіб-підприємців. Незважаючи на чисельну перевагу названих типів суб'єктів господарювання та їх важливість для економіки і суспільного розвитку нашої країни, потенціал підприємництва в Україні реалізовано недостатньо, а державна політика в цій сфері є недосконалою й непослідовною. Політична ситуація, несприятливий регуляторний клімат, надмірне оподаткування, інші чинники негативно впливають на розвиток підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що питанням формування та реалізації державної політики у сфері розвитку малого та середнього підприємництва в Україні присвячені праці багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, І.Ясіновська досліджувала державну регуляторну політику у сфері підприємництва та її вплив на діяльність суб'єктів господарювання [1], С.Жарая – підприємницьку активність та тенденції державного впливу на розвиток малого бізнесу [2], Л.Бацьора – фінансовий механізм розвитку малого підприємництва в Україні [3]. Удосконалення оподаткування малого та середнього бізнесу в Україні в умовах євроінтеграційних процесів стало предметом наукового інтересу В.Левіна [4]. Питання державного регулювання розвитку МСП в умовах інформаційного суспільства вивчала Л.Безугла [5].

Про необхідність активізації зусиль держави у сфері реалізації національного підприємницького потенціалу йшлося, зокрема, і в аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році” [6, с. 265]. Особливий акцент при цьому було зроблено на тому, що стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу має забезпечуватися утриманням простих і сталих регуляцій, а також мінімізацією можливостей для корупційних дій контролюючих органів у спосіб спрощення звітності та вимог до умов діяльності.

Характерно, що останнім часом усе виразнішим стає внесок неурядових організацій, аналітичних центрів у дослідження питань, пов'язаних із функціонуванням підприємницьких структур. Так, у минулому році побачило світ видання, підготовлене Центром громадської експертизи за підтримки Представництва Фонду Фрідріха Науманна в Україні та Програми USAID “Лідерство в економічному врядуванні”, що містить сформовані у вигляді каталогу стислі описи інституцій

підтримки підприємництва, які діють в Україні [7]. Автори (Л.Чорній, Н.Балдич, Н.Ходько, М.Булавинець, О.Яйченя) розкрили сутність інституцій підтримки підприємництва, навели їх типологію, проаналізували та систематизували інформацію про призначення й основні напрями діяльності. При цьому цілком логічно наголошується, що такі інституції створюють представники приватного або державного секторів з метою надання ресурсної підтримки у розвитку підприємництва, започаткуванні підприємницької діяльності, для просування інтересів підприємницьких структур у відносинах з органами публічної влади, аналітичної та консультативної підтримки підприємців тощо.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Попри наявність суттєвого доробку науковців і практиків у сфері державної підтримки розвитку малого та середнього підприємництва, існує нагальна потреба подальшого поглибленого вивчення цієї проблематики з огляду на те, що складнощі сучасного періоду накладають суттєвий відбиток на можливості становлення й ефективного функціонування суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Тож **метою статті** є обґрунтування ролі держави у сприянні розвитку малого та середнього підприємництва в Україні в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Ідея зосередити увагу в цій публікації саме на сприянні розвитку малого та середнього підприємництва виникла тому, що, на нашу думку, основне, що відрізняє підтримку від сприяння, – це значно ширший діапазон функціонування останнього. Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує поняття “підтримка” як те, що підтримує кого-, що-небудь, слугує опорою; забезпечення, надання необхідних засобів у процесі створення, проектування об'єкта, системи; супроводження об'єкта; те, що підкріплює, вселяє впевненість, підбадьорює [8]. Отже, семантичний сенс поняття “підтримка” полягає в тому, що підтримувати можна лише те, що вже є наявним (але не на достатньому рівні); сприяння ж розуміється нами як системніше поняття, що є більш адекватним за сучасних умов розвитку суспільства і держави й діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва.

У листопаді 2016 р. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України за підтримки проекту “FORBIZ – створення кращого бізнес-середовища” (ініціатива EU4Business) презентувало основні напрями проекту Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на

період до 2020 року (далі – Стратегія). Участь в обговореннях взяли авторитетні представники органів державної влади, об'єднань підприємців, організацій підтримки підприємництва, торгово-промислових палат, фінансових та наукових установ, міжнародних фінансових організацій, проектів міжнародної технічної допомоги. У результаті опрацювання висловлених зауважень і пропозицій розроблено проект розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року”, який розміщено на офіційному веб-сайті Мінекономрозвитку для обговорення. У цьому документі зазначено, що головною метою реалізації Стратегії є створення сприятливих умов для відкриття, ведення, зростання бізнесу та розкриття потенціалу малого і середнього підприємництва.

Сприятливими умовами для відкриття бізнесу мала б бути можливість знайти фінансування, якщо підприємець має якісний бізнес-план. У Державному бюджеті грошей на підтримку підприємництва немає, про що попереджають автори Стратегії. Водночас визнається, що потрібно забезпечити доступ МСП до фінансового ресурсу. Проте банківське кредитування МСП на сьогодні фактично заморожене, та й кредитні ставки занадто високі. У такій складній ситуації пропонується, по-перше, покладатися на міжнародну фінансову допомогу. Мають запрацювати кілька програм підтримки (в основному проектів в аграрній сфері), які фінансуватимуться міжнародними фінансовими установами. По-друге, щоб допомогти підприємцям у пошуку грошей, урядовці мають на меті популяризувати деякі фінансові й кредитні інструменти. Зокрема, це: векселі, фінансування за допомогою кредитних спілок, схеми гарантування кредитів, факторинг, лізинг тощо. Ці інструменти в Стратегії лише перераховані, але бракує аналізу переваг, недоліків та загальної ринкової ситуації, яка склалася навколо них.

Крім того, планується створити Агентство розвитку МСП, яке має запрацювати з 2019 р. та розпоряджатиметься бюджетними коштами, тобто з 2019 р. з'являються шанси, що для МСП централізовано виділятимуть бюджетне фінансування. Загалом, питання, чи потрібно надавати державне фінансування на розвиток МСП, досить дискусійне. Проте, як наголошують фахівці, якщо не прописано, які саме підприємства матимуть право на отримання державних кредитів і за якими принципами їх розподілятимуть, то це породжує підозру, що буде створено чергову

корупційну схему [9]. Поділяючи стурбованість експертів із цього питання, усе ж зазначимо, що в Україні утворено Раду бізнес-омбудсмена (постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 691) – постійно діючого консультативно-дорадчого органу Кабінету Міністрів України, метою діяльності якої є сприяння прозорості діяльності органів державної влади, суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, запобігання корупційним діянням або іншим порушенням законних інтересів суб'єктів підприємництва. Триває діяльність і в напрямі формування ефективного діалогу держави та представників підприємництва через Раду підприємців при Кабінеті Міністрів України.

З метою сприяння забезпеченню захисту прав підприємців Рада взаємодіє із Радою бізнес-омбудсмена, громадськими об'єднаннями підприємців та роботодавців, адвокатськими об'єднаннями, залучаючи до роботи фахівців та експертів, у тому числі представників вітчизняних і міжнародних неурядових організацій, наукових установ.

У проекті Стратегії справедливо зазначено, що мікро-, малий і середній бізнес унаслідок своїх особливостей повинні отримати різні інструменти державної політики для свого розвитку. Це мало б передбачати, що в тексті проекту Стратегії по кожному запропонованому напрямку державної політики мають бути застосовані різні підходи до формування державної політики окремо для мікро-, малого та середнього бізнесу. Навіть більше, у рамках малого бізнесу мають бути запропоновані й конкретизовані різні інструменти для різних груп малого бізнесу, наприклад сталий малий бізнес, або ж такий малий бізнес, що швидко розвивається тощо [10]. Однак у проекті Стратегії, крім наведеної цитати, більш жодного разу не згадана необхідність розробки і застосування різних інструментів державної політики для різних груп МСП.

Не менш важливим, на наше переконання, є й питання дерегуляції, адже саме вона покликана сприяти певному покращенню бізнес-клімату для малого підприємництва. Актуальність дерегуляції підтверджується тим, що вона значиться першим пунктом у дорожній карті й першочергових пріоритетах реалізації Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020”, є одним із ключових напрямів пакету реформ, упроваджуваних Верховною Радою України, стоїть на перших місцях у списку необхідних, ефективних реформ в урядових документах та документах Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Однак

у проєкті Стратегії поняття “дерегуляція” не згадується, що є суттєвою помилкою, особливо у разі визначення пріоритетів державної політики у сфері розвитку малого підприємництва. Тож не можна не погодитися з експертами в тому, що в умовах відсутності в Державному бюджеті України значних ресурсів для організації масштабних програм підтримки малого підприємництва, в умовах високого рівня системної корупції в державі, істотного рівня тіньового державного управління, яке, з одного боку, породжує тіньову економіку, а з другого – виступає як замовник численних обтяжливих процедур державного регулювання [10], оперативній реалізації дерегуляції має бути приділена якнайпильніша увага. Тим більше, що в Україні вже є сучасна нормативна база, яка за багатьма елементами належить до кращих зразків не тільки в Європі, а й у світі. Підтвердженням цього є рейтинг Світового банку Global Indicators of Regulatory Governance, за яким Україна посідає в Європі однакове місце з Німеччиною і Польщею та входить до групи перших 30 країн світу [11].

Позитивні наслідки, безумовно, мав ухвалений Верховною Радою України в жовтні 2016 р. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності”, який набрав чинності 02 листопада 2016 р. Закон спрямований на врегулювання проблемних питань захисту прав власності під час реєстраційних дій та передбачає законодавче закріплення дієвих механізмів запобігання протиправному поглинанню та захопленню підприємств (рейдерству). А економічні методи, як відомо, націлені на активізацію економічних інтересів [12, с. 416]. Реалізація Закону покликана запобігти існуванню в державі рейдерських схем захоплення підприємств та закріпити в національному законодавстві європейські стандарти захисту прав власності, економічних інтересів громадян та інвесторів.

Згаданий Закон є вкрай важливим. По-перше, він зобов’язує державних реєстраторів повідомляти про внесення змін до Державного реєстру речових прав. Якщо власників кілька, усі вони мають бути повідомлені про такі операції. Якщо хтось не згоден, протягом 10 днів можна зупинити процедуру відчуження майна. По-друге, зазнав змін так званий принцип екстериторіальності. По-третє, змінити відомості про юридичну особу тепер можна лише на підставі нотаріально засвідчених підписів її засновників або уповноважених ними осіб. По-четверте, закон посилює

кримінальну відповідальність за рейдерство. По-п’яте, передбачені запобіжні заходи: Міністерство юстиції України здійснює моніторинг реєстраційних дій у Державному реєстрі прав. У разі виявлення порушень мають проводитися перевірки державних реєстраторів. За їх результатами блокуватиметься/анулюватиметься доступ до Державного реєстру прав.

З метою підвищення якості підготовки Актів Регуляторного Впливу (АРВ) шляхом чіткого визначення стандартів, елементів, процедур та імплементації національного регуляторного законодавства до норм Європейського законодавства (що сприяє зростанню фінансових можливостей шляхом зменшення витрат на зайве регулювання) прийнято Постанову Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1151 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2004 р. № 308”. Постановою внесено зміни до Методики проведення аналізу впливу регуляторного акта, якими запроваджено, зокрема, обов’язкове здійснення розрахунку витрат та вигод суб’єктів господарювання та держави від упровадження регуляторного акта (“cost-benefit analysis”). Починаючи з 15 березня 2016 р. усі проєкти регуляторних актів супроводжуються аналізом регуляторного впливу відповідно до нової методології. Згідно із Законом України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” Державна регуляторна служба України проводить експертизу проєктів регуляторних актів та аналізів їх регуляторного впливу. Забезпечено впровадження оновленої методології оцінки регуляторного впливу проєктів регуляторних актів на підставі проведення оцінки витрат та економічних вигод (cost-benefit analysis) і М-тесту (SME-test) та практику надання консультацій для представників органів виконавчої влади з питань упровадження оновленої методології проведення аналізу регуляторного впливу та розроблено посібник з питань застосування інноваційного інструменту оцінки впливу регуляторних актів на малий бізнес, що отримав назву “Тест малого підприємництва”, або “М-Тест”.

Характерно, що зменшення контролюючого тиску на МСП – один із головних принципів, якого обіцяють дотримуватися в багатьох офіційних документах. Звичними стали і запевнення, що кількість перевірок скорочуватиметься. Державна фіскальна служба (ДФС) про перевірку має повідомляти заздалегідь та узгоджувати час її проведення. Здавалося б, створюються всі умови для суб’єктів господарювання. Однак нагадає-

мо, що Законом України від 03 листопада 2016 р. № 1728-VIII “Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності” мораторій на перевірки бізнесу фактично нівельований. Так, мораторій на заходи зі здійснення держнагляду до кінця 2017 р. діє, але відповідно до ст. 6 цього Закону податкові органи визнані такими, на які дія Закону № 1728-VIII не поширюється, тобто мораторію на перевірки ДФС немає. І якщо врахувати, що у ДФС є можливість штрафувати підприємця за неправильне оформлення трудового договору на 320 тис. грн (а неправильне оформлення трудових договорів і договорів на виконання робіт між підприємцями, які включені в єдиний податок із замовників, – явище масове для України), це може перерости в масові штрафи або стати черговим приводом для корупційних зловживань.

Певна річ, держава має реагувати на можливість виникнення негативних екстерналій різними способами. З одного боку, держава намагається регламентувати права та обов’язки суб’єктів ринку, з другого – не може залишатися індиферентною до негативних зовнішніх ефектів, проте вибір оптимальної форми втручання не може бути шаблонним – він визначається специфікою конкретної ситуації [13, с. 12]. Важливо тільки,

щоб на практиці декларації не розходилися з конкретними діями. Крім того, владні структури повинні займатися не разовими мораторіями, а системними змінами відносин між контролюючими органами і бізнесом.

Висновки. Держава, сприяючи розвитку малого та середнього підприємництва, покликана забезпечувати захист прав та всебічну підтримку (юридичну, інформаційно-комунікаційну, консультативну, освітню, аналітичну, фінансову, ресурсну), адже це впливає як на умови здійснення підприємницької діяльності, так і на рівень конкурентоспроможності її суб’єктів.

Серед ключових державних механізмів сприяння розвитку малого та середнього підприємництва виокремлюються правові, економічні, соціальні, психологічні, організаційні.

Першочерговими завданнями державної політики сприяння розвитку малого та середнього підприємництва є радикальне зменшення можливостей для корупції, суттєве зниження податкового тиску, відновлення довіри між державою та бізнесом.

Напрями подальших досліджень убачаються нами в конкретизації механізмів державного регулювання розвитку підприємництва в умовах структурних зрушень в економіці України.

Список використаних джерел

1. Ясіновська І. Ф. Державна регуляторна політика у сфері підприємництва та її вплив на діяльність суб’єктів господарювання / І. Ф. Ясіновська // Інноваційна економіка : всеукр. наук.-виробн. журн. – 2012. – № 5 (31). – С. 312–315.
2. Жарая С. Б. Підприємницька активність та тенденції державного впливу на розвиток малого бізнесу [Електронний ресурс] / С. Б. Жарая // Держ. упр.: теорія та практика. – 2012. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_15.pdf.
3. Боцьора Л. О. Фінансовий механізм розвитку малого підприємництва в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Боцьора Людмила Олександрівна. – Львів, 2015. – 20 с.
4. Левін В. І. Удосконалення оподаткування малого та середнього бізнесу в Україні в умовах євроінтеграційних процесів : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Левін Володимир Ілліч. – Київ, 2016. – 20 с.
5. Безугла Л. С. Питання державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва в умовах інформаційного суспільства / Л. С. Безугла // Наук. розвідки з держ. та муніцип. упр. – 2013. – Вип. 1. – С. 95–107.
6. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році [Електронний ресурс] : аналіт. доп. до Щоріч. Послання Президента України до Верховної

References

1. Yasinovs'ka, I.F. (2012), “State regulatory policy for entrepreneurship and its impact on the activities of business entities”, *Innovatsijna ekonomika*, vol. 5 (31), pp. 312–315.
2. Zharaia, S.B. (2012), “Entrepreneurial activity and trends in state influence on the development of small businesses”, *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, [Online], vol. 2, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_15.pdf (Accessed 15 March 2017).
3. Bots'ora, L.O. (2015), “The financial mechanism of small entrepreneurship development in Ukraine”, Ph.D. Thesis, Money, Finances and Credit, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine.
4. Levin, V.I. (2016), “Improving the taxation of small and medium business in Ukraine in terms of European integration processes”, Ph.D. Thesis, Money, Finances and Credit, State educational and scientific institution “Academy of Financial Management”, Kyiv, Ukraine.
5. Bezuhla, L.S. (2013), “Issues of state regulation of small and medium enterprises in the information society”, *Naukovi rozvidky z derzhavnoho ta munitsypal'noho upravlinnia*, vol. 1, pp. 95–107.
6. The National Institute for Strategic Studies (2016), “On the internal and external situation of Ukraine in 2016: analytical report to the annual message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine”, available at: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/>

- Ради України. – Київ : НІСД, 2016. – 688 с. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/poslanya_new-cc2e3.pdf.
7. Інституції підтримки підприємництва: концепція, особливості, діяльність // Центр громадської експертизи, Представництво Фонду Фрідріха Наумана в Україні, Програма USAID “Лідерство в економічному врядуванні”. – Б.м., 2016. – 176 с.
 8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – Київ ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2005. – 1728 с.
 9. Стратегические “мантры” для МСП (часть 1) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/EN170420.html.
 10. Ляпин Д. Проект Стратегии МСП-2020 косвенно предусматривает отмену упрощенной системы налогообложения [Электронный ресурс] / Д. Ляпин // Частный предприниматель: портал предпринимателей Украины. – Режим доступа: <http://chp.com.ua/all-news/item/47112>.
 11. Global Indicators of Regulatory Governance [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rulemaking.worldbank.org>.
 12. Розпутенко І. В. Бюджетне фінансування соціально-гуманітарної сфери України: проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / І. В. Розпутенко, С. О. Москаленко // Ефективність державного управління. – 2014. – Вип. 38. – С. 415–423. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2014_38_52.
 13. Проблеми та шляхи формування сприятливого інституційного середовища для підприємницької діяльності в Україні : аналіт. доп. / Я. В. Бережний, Д. В. Ляпін, Д. С. Покришка ; за ред. Я. А. Жаліла. – Київ : НІСД, 2014. – 80 с.
 - files/poslanya_new-cc2e3.pdf (Accessed 17 March 2017).
 7. Center for Public Expertise, Friedrich Naumann Foundation Ukraine, the Program of USAID “Leadership in economic governance” (2016), “Institutions of supporting entrepreneurship: the concept, features, activities”, Kyiv, Ukraine.
 8. Busel, V.T. (ed.) (2005), Velykyj tлумачnyj slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy [Great Dictionary Modern Ukrainian Language], VTF “Perun”, Kyiv, Irpin', Ukraine.
 9. “Strategic “mantras” for SMEs (part 1)”, available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/EN170420.html (Accessed 29 March 2017).
 10. Ljapin, D., “The draft Strategy for SMEs-2020 indirectly provides for the abolition of a simplified taxation system”, available at : <http://chp.com.ua/all-news/item/47112> (Accessed 02 March 2017).
 11. Global Indicators of Regulatory Governance, available at: <http://rulemaking.worldbank.org> (Accessed 05 March 2017).
 12. Rozputenko, I.V. and Moskalenko, S.O. (2014), “State funding of social and humanitarian sphere of Ukraine: problems and solutions”, *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, [Online], vol. 38, pp. 415–423, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2014_38_52 (Accessed 05 March 2017).
 13. Berezhnyj, Ya.V., Liapin, D.V., Pokryshka, D.S. and Zhalilo, Ya.A. (ed.) (2014), *Problemy ta shliakhy formuvannia spryiatlyvoho instytutysijnoho seredovyscha dlia pidprijemnyts'koi diial'nosti v Ukraini: analitychna dopovid'* [Problems and ways of creating favorable institutional environment for business activities in Ukraine: Analytical Report], The National Institute for Strategic Studies, Kyiv, Ukraine.